

Mustahkam oila - yurt tayanchi

OILA DAVTRASIDA

№ 9 (355)
2019 - yil
7-mart
payshanba

www.od-press.uz

Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy gazeta

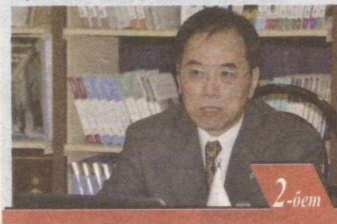
Gazeta 2012-yil may oyidan chiqa boshlagan.

ЖОНИ ҚИРҚТА АЁЛЛАР

*Smart-
Халқаро
хотин-қизлар
кўни*

ЯПОН ОЛИМИНИНГ Ўзбекларга совғаси

2-бет

МЕНИНГ 500 СЎМим... кимларнинг чўнтагида?

2-бет

Шифо излаб «ДАРД»ГА ЙЎЛИҚАЁТГАНЛАР

3-бет

«ЎЛИК ТИЛ» ЎРНИГА ТИРИГИ «Чўл»ми ёки «Чол»?

5-бет

Боғишамолдаги ЖАВОҲИР

8-бет

uzkitob.uz

«O'ZDAVKITOB SAVDOTA' MINOTI»

Манзил: Тошкент шаҳар Навоий кўчаси 30-уй
Tel.: (+998 71) 244-19-65 (+998 71) 244-19-91

Энг сара
китоблар
ассортименти

Бирон юртдошимиз бошқа бир давлатга меҳмон бўлиб борса, мезбонга муносиб совға сифатида нима олиб боради?

Албатта, ўзбекча тўн билан дўппи. Аёл кишига Марғилон атласи ёки юртимизнинг тарихий рамзи туширилган бирон эсдалик буюм бўлиши ҳам мумкин. Жиллакурса, мазорбости қилиб иккита Самарқанд нони кўтариб боради.

Япон олимнинг ўзбекларга совғаси

Ўйлаб қарасак, инсоннинг дунёқараши кимга нимани илинишида ҳам акс этар экан. Шу кунларда юртимизда меҳмон бўлиб турган япониялик дунёга машҳур турколог олим, Токио университети профессори Хисао Коматсунинг Ўзбекистонга совғаси ҳақида эшитиб, шундай тўхтама қелдик.

— Ўзбек тилида унча раво гапиролмайман, — дейди олим биз билан суҳбатда камтарлик билан. — Ёшлигимизда бу ерларга келиш, шу ерда ўқиб, тил ўрганишга имконимиз бўлмаган. У пайтлардаги вазият шундай эди. Сўнг турли қўлланмалар асосида ўзбек тилини мустақил ўрганишга киришдим. Хозир эса, илмий алоқаларга алоҳида эътибор берилляпти. Шу боис мен охириги бир йил ичида Ўзбекистонга иккинчи марта келишга муяссар бўлдим.

— Бугун Японияда ўзбек тили ҳам ўқитиладими?

— Ўқитилади. Япон талабалари ўзбек тили ва унинг қондаларини ўрганиши учун ўқув қўлланмалар тайёрланган. Шу асосда олий таълим тизимида талабаларга дарс бериллади. Биласиз, япон ва ўзбек тиллари бир-бирдан жуда катта фарқ қилади. Уларнинг сўз ва гап тузилиши, грамматикаси, талаффузи умуман бошқа-бошқа. Лекин талабаларимиз ўзбек тилини ўрганиб, ўзбекча манбалардан бемалол фойдаланишляпти. Фақат бизда битта муаммо бор: ўзбек тилидан япон ўқитувчилар дарс беради. Агар ўзбек ўқитувчи дарс берганида тил ўрганишдаги самарадорлик янада юқори бўлиши аниқ.

Туркий тилдаги манбаларни ўрганиш учун шу тилни билиш ҳамда шу тилда ёзилган манбаларни ўқий олиш

зарур. Бунинг учун узок вақт керак бўлади.

— Бизда имло яқинда яна ислоҳ қилинади. Бунга олим сифатида сизнинг муносабатингиз қандай?

— Мен буни эшитиб жуда хайрон бўлдим. Туркий халқларнинг тили ва ёзуви бир-бирдан узоклиги мени таажублантиради.

— Ўзбекистонга ўз шахсий кутубхонангиздан 150 та китоб совға қилибсиз, деб эшитдик. Шу ростми?

— Ха, Ўзбекистонлик талабалар ва тадқиқотчи олимлар фойдаланиши учун шундай қилдим. Улар Японияда ва бошқа давлатларда нашр этилган туркий халқлар тарихи ва маданияти билан боғлиқ беш тилдаги бебаҳо манбалар.

Мен учун ҳар бир китоб бебаҳо. Китобга қўйилган нарх бу — рамзий. У китобнинг қогоз ва нашр ишлари учун шартли равишда белгиланади. Лекин китобнинг қанчалик бебаҳолигини уни ўқиб, ундан бехисоб фойда топа олган кишигина билади.

Хозирда олим Хисао Коматсу Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетида талаба ва ўқитувчилар учун маърузалар олиб бормоқда. Маърузаларда туркий халқлар тарихи, адабиёти ва маданиятини ўрганишнинг энг муҳим ва долзарб жиҳатлари ҳақида илмий баҳс-мулоҳазалар юритилади.

Ўз мухбиримиз

ПАРЛАМЕНТ

Ҳукуматни Қонунчилик палатаси маъқуллайди

Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритилди.

Жумладан, Конституцияга бир қатор ўзгартириш ва қўшимчалар киритилиб, Қонунчилик палатасининг мутлақ ваколатларига (79-модда) қуйдагилар қўшилди:

— сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ҳаёт соҳасидаги, шунингдек, ички ва ташқи сиёсат масалалари юзасидан қарорлар қабул қилиш;

— Бош вазир тақдимеа қўра Ҳукумат аъзолигеа номзодларни, кейинчалик уларни Президент томонидан лавозимга тасдиқлаш учун кўриб чиқиш ва маъқуллаш.

Президент ваколатларига Ҳукумат аъзоларини Қонунчилик палатаси маъқуллаганидан сўнг тасдиқлашига оид ўзгартириш киритилди. Илгари, Қонунчилик палатасининг маъқуллаши талаб этилмаган.

Номзодлар Ҳукуматнинг ҳаракатлар дастури билан боғлиқ бўлган ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий чора-тадбирларни назарда тутувчи ҳаракатлар режасини Қонунчилик палатасига тақдим этиши лозим.

Номзод рад этилса, Бош вазир янги номзодни киритади.

Шунингдек, Бош вазир ҳукумат аъзолари билан ҳар чоракда Қонунчилик палатаси ва Сенатта Президентнинг Мурожаатномасидан келиб чиқадиган давлат дастури баъжарилиши борасида ҳисобот тақдим этади.

Ушбу ўзгартириш ва қўшимчалар 2019 йил 1 апрелдан қучга қиради.

ШИФО

Бир бемор

Шифохонага ҳамма шифо излаб боради. Умид билан эшикдан кирган борки, жони азобда бўлади, бир оғиз ширин сўз гадоси. Аммо... шифохоналардаги турнақатор навбат, олдин кириш учун таниш-билишчилик, оврагарчиликлар, бунинг оқибатидан келиб чиқадиган асаббузарликлар касални янада оғирлаштиради, холос. Бугун шифохоналаримиз беморларни қаршилашга қанчалик тайёр? Шифо истаб борган бемор яна бир касалликни орттириб, асаби бузилиб, барчасига қўл силтаб қайтмайдами? Биз ушбу масалани айрим шифохоналар мисолида батафсилроқ ўрганишга қарор қилдик.

Йўлланма бўлмаса, кирмайсан!

Биринчи манзил — Тошкент Педиатрия тиббиёт институтининг консултатив-диагностика поликлиникаси.

Бу ерга шифо излаб бутун республикадан келишади. Буни беморларнинг қўпчилигидан ҳам кўриш мумкин. Кириб боришимиз билан қўлига чакалогини тутган ёш келинчакнинг телефонда иккинчи томонга бу ерда боласини қабул қилмаганини айтиб ёзғираётганига дуч келдик. Ёнида қўлида катта сумка билан турган онахонни суҳбатга тордик.

Умида ЭЛБЕКОВА

МАЪЛУМОТ

Профессор Хисао Коматсу тўхфа қилган китоблар рўйхатида Маҳмуд Кошғарийнинг «Девони луғатит турк» асарининг Туркияда тайёрланган нодир нашри ҳамда «Бобурнома»нинг япон олими Эйжи Мано тайёрлаган илмий-танқидий матни ва японча таржимаси ҳам бор. Бу китоб дунё миқёсида «Бобурнома»нинг энг қимматли нашри сифатида эътироф этилади. Ушбу китобнинг айна пайтда Япониядаги савдо расталарида сотилаётган нархи қарийб минг доллар.

АЙТДИМ-ҚҲЙДИМ-ДА...

Менинг 500 сўмим...

Қўл кўтармасимдан «маршрутка» ғиз этиб келиб тўхтади. Машина эшигини очар-очмасимдан «каергача», дея сўради ҳайдовчи. Тушадиган манзилимни айтдим. «Ундай бўлса, 2000 сўм, — деди у бамайлихотир. — Яқинроқда тушсангиз, 1500 сўм бўлади».

Қарши шаҳрида «каергача» деб сўраш одатий хол. Чунки шунга қараб йўлқира 2000 сўмлигини айтиш керак-да. Ваҳо-ланки, Қарши шаҳрида йўлқира нархи аслида 1500 сўм. Амалда эса 2000 сўм. Яқинроқ манзилга борувчилардан 1500 сўм, сал узокка борувчилардан эса 2000 сўм олишади.

«Нега, 1500 сўм эмасми?», десангиз жавоб тайёр: «нарх-наво қиммат, уюшма тўлови фалон пул, харажатлар қўл...» дея узок санаб кетишади дардини. Аслида-чи? Аслида қандай бўлиши керак? Буни ким назорат қилади?

Ҳар бир йўловчидан 500 сўмдан ортқича ҳақ олиш қанчалик тўғри? Бир кишидан 500 сўмдан бир кунга 1000 сўм. Бир ойда 30 минг сўм бўлади. Бу фақатгина йўналиши «маршрутка»лардан қунига икки марта фойдалангангиз. Аммо иш билан қунига беш-олти

маротаба машинага чиқсангиз, ортқича 2500-3000 сўмга бориб турибди-да. Ҳали бу фақат бир кишига. Автоуловлардан эса қунига қанча одам фойдаланишини ўзингиз чамалаб кўраверинг.

Майли, 1000 сўмнинг ўзини юзга қўпайтирсак. Битта ҳайдовчи одамларнинг устидан бир кунда ортқича 100 минг сўм ишлаяпти. Аммо ҳайдовчиларнинг сони қанча? Бунинг ортида қанча 100 минг сўмлар турибди?

Афсуски, бунга масъуллар, мутасаддилар негадир жим? Тўғри, улар «маршрутка»да юришмайди-да. Лекин вазифаси-чи?

Шу 500 сўм учун ҳайдовчи билан тортишиб ўтираманми, деб индамай кетади аскарят киши. Лекин бу уларнинг рози бўлиб кетяпти дегани эмас, назаримда. Ҳамма қинғирликлар ҳам мана шундай майда-чуйдадан, «500 сўм»лардан бош-

ланмайдами? Тома-тома қўл бўлади-ку. Балки шу 100 минг сўм фақат ҳайдовчининг чўнтагида қолиб кетмас. Йўқса, мутасадди ташкилот вакиллари индамай қўйишмасди. Нима дедингиз?..

Тўғри, ҳайдовчилар аҳолининг узогини яқин қилиб, иссиқ-совуқ қунарда ўйим-чуқур йўллардан қолимай (равон қўнанинг ўзи йўқ) ғизилабгина қатнайди. Бундан қўз юмоқмаймиз. Аммо нега ортқича 500 сўм тўлашимиз керак?!

Қайси йўналишда шундай экан, дейсизми? Қарши шаҳридаги ҳар бир йўналишда. Бунга қўпчилик қўниқиб ҳам қолди. Хуллас, менинг 500 сўмим қимларнинг чўнтагида бориб тушаётганини? Ана шуниси қизик!

ИЗЛАБ «ДАРД»ГА ЙЎЛИҚИБ...

ҳамроҳлигида ўтказилган журналистик кузатув натижалари

Бутун бошли давлат шифохонасида қон таҳлили лабораториясига ишонч йўқми? Ёки бунинг замирида бошқа сабаблар борми?

— Охангарондан келгандик. Ўзимиздагилар айтишчи, саккиз ойлик неварамнинг буйраги яхши ишламаяпти. Поликлиникамиздан олган йўланма бу ерга ўтмас экан...

Ўзини Малика опа деб таништирган онахон дардини сўраганимиз учунми, биздан ёрдам илнжиде турарди.

— Чақалокни ҳам йўлланмасиз кўришмасмикан?

— Қабул қилмас экан.

Ўзимизнинг врач йўлланмада «текширувга» деб ёзиб берибди. Бу ердагилар айнан «уролог текширувига» деб ёздириб келсаларинг қабул қиламиз, дейишяпти. Ўлсин, шу бир парча қоғози...

Очиғи, бу талабнинг маъносига тушунмадик...

Дарҳақиқат, шифохона кириш эшиги ойнасига катта қилиб «Рўйхатдан ўтиш учун кўйидаги ҳужжатлар бўлиши шарт»:

1.Йўлланма (турар жойдаги поликлиникадан)....» деб ёзилган эълонга кўзимиз тушди.

— Агар вилоятдан келсангиз кишлоқ поликлиникаси (турар жой бўйича) йўлланмаси ўтмас экан, — дейди суҳбатга қўшилган Жиззах вилоятидан келган аёл. Поликлиникамиз йўлланма учун туманга юборди. У ерда эса «облбольница»дан олишимиз мумкинлигини айтишди. Мана, Жиззахдан олиб келдик йўлланмани. Яна қўшиб қўйди: ана, Қашқадарёдан келишган экан, боласини қўлида кўтариб олган ёш йигит ва икки аёлни кўрсатиб, бечораларни шифо-

қорлар қабулига қўйишмади...

Уларни суҳбатга тортдим. Ўғлини туман, ундан кейин вилоят шифохонасига кўрсатишди. Аммо тўлик соғайиб кетмапти экан. Яқинларининг маслаҳати билан пойтахтга олиб келишганини, йўлланма ҳақида шу ерга келгачгина билишганини айтишди. Фарзандининг касалини сўрашга тортиндик. Энди нима қиласизлар, деган саволимизга «Қутиб турайлик-чи, одамлар сал қамайгандан сўнг, шифокорнинг ўзига илтимос қилиб кўрамиз» дейишди умидсизлик билан.

Ичкарига қирамиз. Гавжум рўйхатхонадан асосий бинога киришдаёқ тўсикка дуч келасиз: ходим беморларни фақат бир киши кузатувида киритишини банд овозда такрорлайди. Шунга қарамадан ўрта ёшли аёл бемор ва унинг онаси билан бирга киритишларини талаб қилиб, бақир-чақир қилмоқда. Бир фурсат уларнинг суҳбатини тингладик. Аёл бемор унинг узок вилоятдан келган зияни экани, шифокор кўригида шахсан қатнашиши зарурлигини айтди. Ходим «унда болани онаси эмас, ўзингиз олиб кириш» дейди. Аёл касаллик бўйича берилган саволларга онасидек тўлик жавоб бера олмаслигини таъкидлашдан чарчамайди. Ходим ҳам бўш келмайди: поликлиникада одам қўлигини, нафас олиш қийинлиги, бемор болалар қийналишини, шу сабабли фақат бир кузатувчининг на киргизишга рухсат беришини айтди.

Беморлар шифокор кўригига регистратурада рўйхатдан ўтганидан сўнг қабул қилинади!
Рўйхатдан ўтиш учун қўйидаги ҳужжатлар бўлиши шарт:
1.Йўлланма (турар жойдаги поликлиникадан).
2.Тутилганлиги ҳақида гувоҳнома (бемор боланики).

Консультатив-диагностика поликлиникасида Иш вақти 8.00 – 14.00гача. Работа в поликлинике с 8.00 до 14.00. С 8.00 до 8.30 планировка врачей.

Ҳа, икки томоннинг ҳам гапида жон бордек. Аммо шифохона мақсади малакали даволаш экан, беморлар учун қулай шароит ва имконият яратиб бериш керак эмасми? Чунки туман ёки кишлоқдан келган айрим ёш оналар шифокорнинг даволаш борасида айтганларини англаб олиш туғул, тузук-қуруқ муомала қилолмаслиги ҳам бор гап. Қолаверса, ёш оналарнинг тиббий билим савияси ҳам ҳаминкалар. Шундай экан, беморни нафақат онаси, балки отаси ёки қайнонаси, зарур бўлса, қайнонаси иштирокида кўриқдан ўтказиш шарт деб ўйлаймиз.

«Анализ» учун – хусусий клиникага

Нихоят, поликлиникага кириб олдик. Бугун болалар ўртасида касалга чалиниш ёки касаллик даражаси юқори. Бунга расмий статистика ҳам шарт эмас. Болаларимизни парварিশлаш замирида қандайдир тугун узук: ё бўлгуси онани ҳомиладорлигидек тўғри парварিশламаяпмиз ёки болаларнинг ейиш-ичиши яхши эмас. Акс ҳолда, ушбу поликлиникада шунча кўп бемор бўладими? Невропатолог шифокорлар қабулида турганларнинг эса охири кўринмайди. Кутишдан, айниқса, ёш чақалокларнинг қийналишини кўриб, очиғи, ичингиз ачийди.

Журналистик кузатувимиз аниқ фактларга асосланиши учун бу ерга 10 ёшли ўғлига шифо излаб келган Бобомуродовлар оиласи билан бирга юришга уларни кўндирдик. Кардиоревматолог қабулига 8:30 да келишган экан. Соат ўнларда навбат тегди. Шифокор касаллик шикоятини эшитди ва дастлабки текширувдан сўнг, уни поликлиника бикинидаги хусусий клиникага қон таҳлили учун юборди. Вилоят шифохонаси ўтказган икки кун олдинги худди шу каби қон таҳлиliga ишонмаслигини билдирди. Биз яшарин реклама бўлиб қолмаслиги учун хусусий шифохона номини келтирмадик. Клиникада қон таҳлиги жавоби тахминан бир соатда чикди. Соат 11:30 да

яна кардиоревматолог қабулига бордик. Навбатда турганларга, қон таҳлилин олиб келганимизни тушунтиришимизга қарамадан, ҳеч ким навбатсиз киришимизга рухсат бермади. Улар ҳам эрталаб шифокорга учрашгани ва ҳаммаси ҳам «анализ» жавоблари билан иккинчи марта навбатда туришганини айтишди. Ноилж кутдик. 12:20 атрофида навбат етиб келди. Шифокор қон таҳлилин кўриб, янада иккилаб қолди. Сабаби, вилоят ва хусусий клиника қон таҳлиллари бир-бирдан деярли тубдан фарқ қиларди. Шифокор беморни яхшилаб текшириш зарурлигини тушунтириб, энди Гематология ва қон куйиш илмий текшириш институтида умумий қон таҳлилин ўтказиб келишини айтди. Поликлиниканинг соат 14:00 гача ишлашини эслатиб, эртага педиатр ва невропатолог кўригидан ҳам ўтиш лозимлигини билдирди.

Беморни олиб Чилонзорга йўл олдик. Гематология институтида врач қабулига киргуни-мизча соат 13:30 бўлди. Бу ерда беморнинг ота-онаси ҳафсаласи яна пир бўлди. Сабаби, бу ерда қон текширув учун эртага эрталаб келиш, жавоби эса уч кундан сўнг тайёр бўлишини маълум қилишди. Ана ҳоло! Уларга ёрдам бериш максалида мансаб вазирамизни «суинистемол» қилиб, журналист эканлигимиз, беморлар пойтахтда қоладиган жойи йўқлигини илтимос қилиб, эртага тушиқдан сўнг жавобини тезлаштириб олишга кўндирдик. Албатта, бунда бемор отасининг чўнтагини титқилаб қолиши (қон таҳлиги тўловидан ташқари) ҳам иш берди. Хуллас, биринчи кун текширув шу билан тугади. Иккинчи кун қон таҳлили ваъда қилингандан кечикиб, соат 13:00 дан ўтиб тайёр бўлди. Қоғозни олиб тиббиёт институти поликлиникасига келиб, кардиоревматологга киргунча иш вақти тамом бўлди. Нихоят, учинчи кун педиатр ва невропатологдан ташхис қўйдириб, тегшли даволаш йўриқномаси олдинди.

Албатта, бунда яна барча қўшимча текширувлар хусусий клиникаларда амалга оширилганини эслатиб ўтиш жоиз. Бу анча-мунча пул дегани.

Хуллас, пойтахтга шифо излаб келганнинг дардини фақат унинг ўзи билади. Боласининг соғлиғи учун жонини ҳар ерга урган қанча, ахир.

Вазирликка саволлар

Биз Тошкент Педиатрия тиббиёт институтининг консультатив-диагностика поликлиникаси шифокорларининг меҳнати ва малакасини қадрлаймиз. Улар кун давомида юзлаб беморларни қабул қилиб, дардини эшитишди.

Аммо журналистик кузатувимиздан сўнг бизда бир қанча саволлар ва мулоҳазалар пайдо

бўлди.

Биринчи ўринда айтиб ўтиш жоизки, Республикамиздаги улкан тиббий илмий-текшириш институтлари, уларнинг поликлиникаларида қачон беморлар навбати учун қулай шароит яратилади? Қачон электрон навбат тизими жорий этилади? Узоққа бормайлик, оддий мисол, банкларга борсангиз, хизмат турига қараб электрон навбат оласиз. Қутиб ўтириш учун қулай шароит яратилган. Ўриндиклар етарли. Ҳатто баъзиларида болалар ўйнаши учун ҳам майдончалар бор. Шу ишларни нахотки Тошкент Педиатрия тиббиёт институтида йўлга қўйишнинг имкони бўлмаса? Ахир, институт ташкил этилганига яқинда салкам 50 йил бўлади.

Нима учун узок вилоятдан фалон сўм қаражат қилиб, шифо излаб, умид билан келган бемордан йўлланма талаб қилиш керак? Ахир, улар пойтахтга музқаймоқ ялаш учун эмас, вилоят-туманда даво толмагани учун келишган. Бу талабнинг биз билмаган балки бирор-бир объектив сабаби бордир. Аммо ҳар қандай ҳолатда ҳам шифокор беморни кўриши шарт деб биламиз. Яна бемор — бола бўлса!

Узундан-узун навбатларга чек қўйиш, беморларнинг пойтахтда сарсон бўлиб юришининг олдини олиш учун нега шифокорлар сонини ошириш мумкин эмас?

Агар поликлиника штати бўлмаса ёки бюджетни кўтармаса, бу масалани юқори давлат органларига асослаб кўтариб чиқиш мумкин-ку! Ахир, давлатимиз томонидан соғлиқни сақлаш соҳасига кам пул ажратилаётганини йўқ. Жумладан, 2019 йилда давлат бюджетидан соғлиқни сақлашни молиялаштиришга 12,1 трлн. сўм йўналтириш кўзда тутилган. Бу аввалги йилга нисбатан 30,5 фоизга кўпдир.

Текширувлар масаласи. МРТ ёки компьютер томография текширувини кўтарайлик, нега оддий қон таҳлили учун аксарият ҳолларда хусусий клиникаларга юборилади? Бутун бошли давлат шифохонасида қон таҳлили лабораториясига ишонч йўқми? Ёки бунинг замирида бошқа сабаблар борми? Нима учун икки кун аввал вилоятда олинган қон таҳлили тан олинмаслиги керак? Умуман, бу масалалар соҳадаги оғриқли муаммолар бўлиб қолмоқда. Жабрини қайта-қайта харажатга тўшаётган беморлар тортмоқда.

Кузатувимиз давомида бемор текшируви учун ота-она уч кун овра бўлди. Аммо имконияти, пойтахтда яшаш жойи, маблағи бўлмаганлар-чи? Уларнинг аҳволи нима кечади? Балки поликлиникалар ишлаш вақтини соат 18:00 гача узайтириш керакдир.

Ҳозирча ушбу саволларга Соғлиқни сақлаш вазирлигидан жавоб қутиб қоламиз. Кейин эса бу мавзуга яна қайтаемиз...

Ҳуמוнов ФАЙЗУЛЛО

«ЎЗБЕКТЕЛЕКОМ»

акциядорлик компанияси Наманган филиали

Мухтарама онахонлар ва
кадрли опа-сингилларимизни

**8 март — Халқаро хотин-қизлар айёми
билан самимий муборакбод этади!**

Сизларга сиҳат-саломатлик,
хонадонингизга файз-барака тилайди!

**Байрамингиз
муборак бўлсин!**

«Ўлик тил» ўрнига тириги

«Чўл» сўзини «Чол» деб ёзувчи авлод қисматига бепарқ бўлмайлик!

Бир синфдош дўстим телефонда менга «Сен Исҳоқов фамилиясини лотин имлосида ёзиб кўр-чи» деб қолди. Қоғозга «Ishoqov» деб ёздим. Дўстим «Ёздингми? Энди, менга ўқиб эшиттир-чи» деди. Ўқисам, «Исҳоқов» фамилияси «Ишоқов» бўлиб қолибди. Икковлон роса кулишибмиз.

Бу мисолни бежиз келтирмадим. Алифбомизнинг сўнги 30 йиллик тақдирини, қолаверса, бир улкан авлоднинг икки алифбо ўртасида аросатда қолдирганимиз анчадан буён қалбимни ўртаб келатган оғрик эди. «Оила даврасида» газетаси катта бир масъулиятни олиб, ушбу долзарб мавзуда ўқувчилар, тилшунос ва олимларга минбар яратгани, баҳс-мунозорога чорлагани савоб иш бўлибди. Ажабмас, билдирилган фикрлар миллий алифбомиз келажагида озгина бўлса ҳам ўрни турса.

Мен газетада эълон қилинган «Алифбомиз яна ўзгармоқчи, буниси мукамал бўладими?» (2018 йилги 43-сонда), ундан кейин берилган олим Ниғматжон Эшмухамедов ёзган «Лотин алифбосининг келажаги йўк...» (2018 йил 31 январь сови) сарлавҳали мақолаларни ўқиб, очиги, айрим шахсий фикрларимни айтишдан ўзимни тутиб тура олмадим.

Гапнинг лўндаси шундан иборатки, агар мендан бирор инсон «Сизга лотин алифбоси маъқулми ёки кирилл?» деб сўраса, ҳеч иккиланмай кирилл алифбоси, деб жавоб берган бўлардим. Чунки:

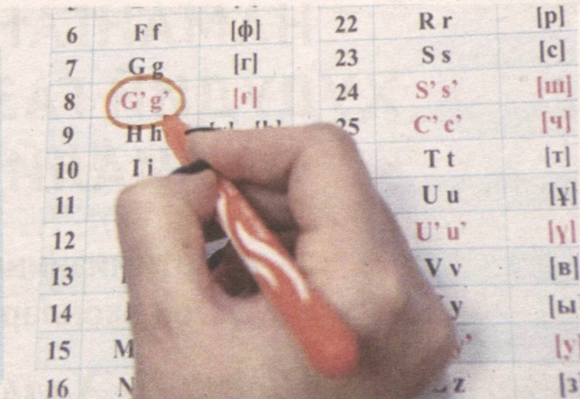
Биринчидан, кирилл алифбосининг кўриниши чиройли, мукамал, ёзилиши қулай ва ниҳоятда жўн;

Иккинчидан, кириллда ёзилган ҳар бир сўз қандай ёзилса, шундай ўқилади (инглиз тилидаги ўқиб сўзнинг ёзилиши бир хил, ўқилиши бошқача эмас);

Учинчидан, кирилл имлосида лотинда учрайдиган, ўқувчининг жиддий қалғитадиган битта харф ўрнида келадиган қўшалок харфлар йўқ;

Тўртинчидан, лотин алифбосидаги тутук белгисининг ёзилиши ханузгача ўқувчиларни қалғитиб, адаштириб келмоқда.

Ўзбекистонда 1940 йилдан, яъни деярли 80 йилдан буён газета ва журналлар, илмий, бадий асарлар, турли соҳаларга оид қўлланмалар, ҳукумат қарорлари, идоровий ҳужжатлар, ҳисоботлар дейсизми, барча-барчаси кирилл алифбосида юритилмоқда ва чоп этилмоқда. Қолаверса, бугун ҳар қандай ҳужжат, ОАВ махсулоти ёки китоб аввал кириллчада тайёрланиб, сўнг лотинчага ўғирилмоқда. Гўёки иккинчи тилга таржима қилинганидек.

Тан олиш керак, ОАВлари, нашриётлар учун ҳам лотин ёзувида саводли маҳсулот чиқаришининг ўзи бир муаммо бўлиб қолди. Айрим нашрларда лотинчада берилмаётган мақолаларда истаганча хато топилди мумкин. Мухаррирлар лотин алифбосидаги материалларни таҳрир қилишда пешонаси тиришади. Ёзувчилар эса асарларини лотинчада чиқаришни хошлашмайди. Китобхонларни қийнағилари келмайди. Зеро, бугун китоб дўконларида лотин алифбосидаги бадий асарларга деярли харидор йўқ. Фақат жойини банд қилиб турибди, холос.

Мактабни лотин имлосида битирган ўқувчи билан кирилл алифбосида ўқиган ўрта ва катта ёшдаги одамлар ўртасидаги мувоzanат бузилган. Улар икки хил имло орасида аросатда қолишган: ёшлар кириллчани яхши ўқий олмайди, катталар эса лотинчани.

Бугун тилшунос, атамашунос

олимлар «ўлик тил» имлосига баъзи ўзгартиришлар киритиш ҳаракатида. Наҳотки, 30 йиллик аччиқ ҳақиқатдан хулоса чиқарилмади? Учинчи синфда ўқийдиган неварам кроссворд ечиб, ундаги топилди керак бўлган «Чўл» сўзини «Чол» деб, «Ўра» сўзини «Ора» деб ёзибди?! Ана энди ўқувчи бояқишнинг «ў» билан «о»ни чалқаштиришини кўрин! Агар қўшимча ва ўзгартиришлар киритилса, энди бир эмас, уч авлоднинг харф танлашда шундай чалқаштирмайдими? Уни ўзлаштириш учун яна қанча вақт керак бўлади?!

Таҳририятдан:

Чоп этилаётган мақолалар ва билдирилаётган фикрлар таҳририятнинг нуқтаи назарини ифода этмайди. Биз фақат мавзу юзасидан билдирилаётган фикрлар учун минбар яратиб бераётимиз, холос. Агар сиз бошқача фикрда бўлсангиз, марҳамат, бизга ёзиб юборинг. Баҳс давом этади.

Электрон манзил: info@od-press.uz
Телефон: 0 (371) 234-91-82
Telegram: (+99897) 444-80-84

Ўтмишда миллатимиз уч қарра алифбони ўзгартирди: 1929 йилда араб имлосидан лотин имлосига, 1940 йилда лотин имлосидан кирилл имлосига, мустақиллик йилларида эса кирилл имлосидан яна лотин имлосига ўтиш даврини бошдан кечирди.

Энди ўринли, муҳим бир савол туғилади. Араб, хитой, рус, грузин, арман миллатлари қадимдан ўз миллий имлосига эга бўлса-да, нима учун биз ўзбекларда ўзимизнинг «ўзбек имлоси» йўқ?

Нега энди «ўлик тил» деб номланган, миллатимиз учун буткул ёт-беғона бўлган «лотин алифбоси»ни «ўзбек имлоси» деб қабул қилишимиз керак экан?!

Ҳўш, нега?!

Хулоса ва камина таклифи шундан иборатки, 80 йилдан бери миллатимиз бутун вужудига, ҳатто, бамисоли қонига сингиб кетган, «ўлик тил» ўрнига «тирик тил» бўлган «кирилл имлоси»ни «ўзбек имлоси» деб қабул қилсақ арзийди!

Каминанинг таклифи ана шу, омон бўлинглар!

Жаҳонгир ПИРМУҲАММАД,
Ўзбекистон Журналистлари
ижодий уюшмаси аъзоси

Орқага йўл йўқ

Миллионлаб ёшлар қайта савод чиқарадими?

Лотин ёзуви асосланган янги имлога ўтиш ҳақидаги ишлар бошланганига деярли чорак аср вақт бўлиб қолди. Шу давр ичида қанча-қанча ёшлар айнан шу имлода харф таниди. Тил қодаларини ўрганди.

Эндиликда эса орадан шунча вақт ўтгандан кейин биз яна қайси имлонга танлаш ҳақида баҳсга кириша бошладик.

Ҳар бир ёзув муайян миллатнинг ўзлигини акс эттирувчи бир белги сифатида қаралади. Шу боисдан асрлар давомида битта имлодан барқарор фойдаланиб келатган давлатлар талайгина. Афсуски, биз ана шундай барқарор тизимга ҳали тушиб олганимизча йўқ. Имлони йўқотиш аслида тафаккуримиз учун катта зарба. Аммо тарихда ҳам бизнинг ўз алифбомиз бўлмагани турли алифболар стовида қолиб кетганимиз тарихдаги аччиқ қисмат бўл-

ди. Энди эса хатоларимиздан тўғри хулоса чиқариб, бу масалага ҳолис ёндашиш зарурати муҳимдир.

Ўтган муддатда мактаб дарсликлари ва бошқа адабиётларнинг барчаси лотин ёзуви асосланган янги имлода чоп этилди.

Бир пайтлар шу имлода исмининг ёзилиши ўрганган болалар бугун жамиятнинг энг юқори бўғинларида фаолият юритишяпти.

Ўзбекистон — ёшлар мамлақати. Боиси аҳолининг олтимиш фоиздан кўпрогини ўттиз ёшгача бўлганлар ташкил қилади. Улар шубҳасиз эртанги кун эгалари ҳисобланади. Шундай экан, имло масаласида биринчи навбатда чорак асрдан бери шу алифбода ўқиб таълим олган ёшларнинг манфаатидан келиб чиқилса, тўғри бўлади. Ҳар йили ярим миллион-

дан зиёд ўқувчига янги алифбо ўргатиляпти. Шу тарзда савод чиқарганлар ҳозирда ўттиз бешдан ошиб, қирқка яқинлашиб қолди. Давлатимиз ҳамма соҳада ривожланиш ва юқалиш йўлидан бораётган бугунги кунимизда яна қайтадан чорак аср ортага қайтишга ҳеч бир асос йўқ, деб ўйлайман.

Балки ҳозирги мавжуд имлони қайсидир шаклда ислоҳ қилиш мумкин, лекин энди яна ҳаммасини бошидан бошлаш жуда катта йўқотишга сабаб бўлиши мумкин.

Ундан кўра, бошланган ишларни қандай қилиб муваффақиятли тарзда охирига етказиш мумкинлиги ҳақида ўйлаш керак, деб ҳисоблайман.

Муслима АБДУЛЛАЕВА,
Урганч давлат
университети талабаси

«X» ва «Х»... даҳмазаси

Пенсияга чиқиш арафасида айрим фуқароларимиз дуч келадиган бир муаммо бор. Гап шундаки, шахсини тасдиқловчи ҳужжатда исм-шарифи меҳнат дафтрасида ёнқи талаб этиладиган бошқа бирор ҳужжатда ёзилгани билан тўғри келмай қолса, бу ўз-ўзидан пенсия тайинлашда мураккабликлари туғдиради.

Аслида мана шундай ҳолатда қандай йўл тутилиши керак? Бир-иккита харф учун пенсионерни овра қилиш қанчалик даражада тўғри?

— Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга асосан, пенсионерга пенсия тайинлаш учун асос бўлиб хизмат қиладиган ҳужжат бу паспорт, — дейди Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси бўлим бошлиғи **ШУҲРАТ ЎТАГАНОВ**. — Агар фуқаронинг паспортидаги маълумотлар билан меҳнат дафтрасидаги ёзувларда бир-иккита харф фарқ қилса, бу пенсия тайинлаш жараёнига ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди. Бунда пенсия тайинлаш комиссияси томонидан паспорт ва меҳнат дафтрасидаги, архив маълумоти ёнқи харбий билет ёхуд дипломдаги маълумотларга баҳо берилди ва бу инобатта олинади.

Бордию, шахсни тасдиқловчи ҳужжат билан меҳнат дафтрасидаги ёзувларда катта тафовут бўлса-чи?

Дейлик, пенсионернинг исми бирда «Хасан», иккинчисида «Хасанбой» ёки «Умар» ва «Умарали» каби ҳолатда фуқаро меҳнат дафтрасини очган биринчи ишхонасидан ушбу ёзув (исм-фамилия) ҳақиқатда шу инсонга тегишли эканини тасдиқлаб берадиган маълумотномани тақдим этса қифоя.

Агар ўша ташкилот фаолиятини тутатган бўлса, унинг ҳуқуқий вориси бўлиши мумкин. Қолган ҳолатларда айнан шу исм, меҳнат дафтраси, меҳнат стажи ўша кишига тегишлилиги фақат суд тартибидан, унинг қарори билан белгиланади.

Шаҳобиддин РАСУЛОВ

НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ҲУДУДИЙ ГАЗ ТАЪМИНОТИ ФИЛИАЛИ ЖАМОАСИ

Юртимизнинг барча мунис аёлларини,
онажонларни ва опа-сингилларни

8 март — Халқаро хотин-қизлар айёми
муносабати билан муборакбод этади!

Мамлакатимизда аёлларни эъзозлаш,
қадрлаш ва уларга эҳтиром кўрсатиш
олий қадрият даражасига кўтарилган.

*Аёл қалбини
қувонч,
шодлик
ҳеч қачон
тарк этмасин!*

Тайрали муборак бўлсин!

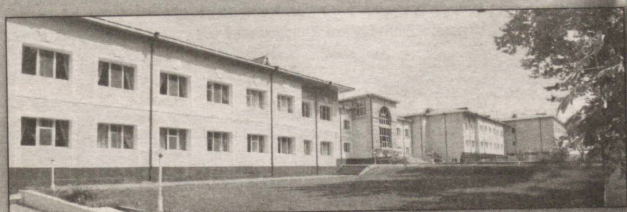
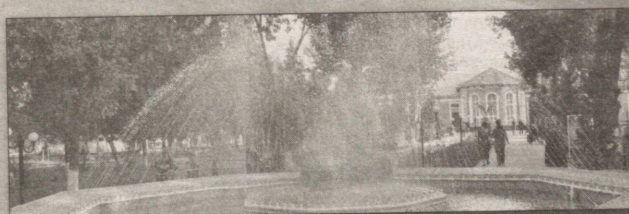

«Чортоқ санаторийси» масъулияти чекланган жамияти жамоаси

Азиз ва мўътабар аёлларни

**8 март — Халқаро
хотин-қизлар байрами билан
табриклайди!**

Сизларга узоқ умр,
сиҳат-саломатлик,
бахт ва омад тилайди!

*Байрамингиз
қутлуг
бўлсин,
муҳтарама
аёллар!*

ЖАВОҲИР

Амиркул ПЎЛКАН

Кунботишида тилла ранг шафақ,
Кунчиқишида қумуш ранг жило...
Мен кимгадир қилмадим шафқат
Ва кимгадир қилдим илтижо.

Дунё қизик, дунё ажабо,
Гоҳо шамча кўринмас чироқ!
Биров мени айлайди адо,
Мен бировга солмайман қулоқ!

1968 йил.

Махмуджон ЭШОНКУЛОВ чизган сурат.

АНА, ХОЛОС!

«Бунақаси бўлмайдими!»

Кишлоғимизда бир одам бор. Отини айтсам, хафа бўлади деган андишадаман. Шунинг учун кишлоқдошим деб қўя қолай (Аслида кишлоқдошим дейишга ҳам арзимайди). У нуқул ҳаётдан нолиб юради. Бой-бадавлат одамларни кўрса, булар учига чиққан порахўрлар, ўғриллар, дея уларни четлаб ўтади. Вақти-вақти улар устидан «юмалоқ» хатлар ёзиб турадиган одати ҳам бор.

Бир куни ўзи яшайдиган маҳалла фуқаролар йиғини раисининг олдига борди. Бу унинг МФЙга биринчи кириши эмасди. Қунаро у шу ерда бўлади. Нима эмиш. Егани нони йўқ эмиш. Балога қолган маҳалла эмиш. Ёрдам бермас эмиш. Уч ўғли, тўрт кизи бўла туриб, ҳаммаси уйда бекорчи. Қўлларини қовуштириб пашша кўриб ўтиришади. Томорқа ҳақида гап очсангиз, нима деганингиз бу деб бошини қашийди. Ҳовлисига ҳеч нима экилмасдан янтоқзор бўлиб ётибди. Болалари хатто далага чиқиб, хўжалик ишларига ҳам қар

рашмайди (Ўзларича буни ор биллишади).

Ўша номини айтишга ийманган кишлоқдошимиз ўзининг ноқорлигини айтиб зорланди. Моддий ёрдам сўради.

— Сиз жуда кўп ёрдам олгансиз, инсоф борми, ўзи? Ишласанглар бўлмайдими? Қўлдан берганга куш тўймайди. Майли ёрдам бераман, — деди раис. — Яхшиси, элликта куён ва элликта жўжа олишингга кўмаклашаман. Тез кўпаяди. Ҳар ойда семиртириб сўйиб сотасан, ёйсан оиланг билан. Рўзгорингга барака кирди, қора қозонинг қайнайдими... Куён ҳам, жўжа ҳам етти хазинанинг бири ахир.

— Бўлмайдими, раис, — деди чайналиди. — Уйимда куён ва товук саклайдиган катагим йўқда...

— Бўпти, унисагаям ёрдамлашаман, жуда катта муамбо эмас-ку. Бир-иккита чакқон йиғит бориб, катагингни кўриб беради. Бўладими?

— Бўлмайдими, раис, — яна чайналди. — Бу куён ва жўжаларни қандай боқаман?

— Бу ёғини ўйлама, — раиснинг жаҳли чиқса ҳам

САВОЛ!

Учинчи армон

Баъзи французлар хитойликлар ҳақида шундай хазиллашади. «Хитойликларда учта армон бор: улар порохни ихтиро қилишган, аммо пушкани эмас, улар ёзувни чоп қилишни (печатъ) очинган, аммо газетани эмас, улар коммосни ихтиро қилишган, аммо ...ни эмас».

Савол:

Хитойликларнинг учинчи армони нима эди?

Жавоблар келгуси ҳафта-нинг сешанба куни соат 15:00 гача қабул қилинади.

Электрон манзил:

info@od-press.uz

Телефон:

0 (371) 234-91-82

Telegram:

(+99897) 444-80-84

Ўтган сондаги саволнинг жавоби куйидагича:

Арқонга киёсланган нарса бу — одатлар.

Саволга Олим КЎЧИМОВ ва Мўъмин ЙЎЛДОШЕВ тўғри жавоб йўллади.

БИР БОРИБ КЎРИНГ!

Боғишамолдаги бебаҳо жавоҳир

Андижоннинг Боғишамол ҳудуди ўзининг тоза ҳавоси ҳамда ҳушманзара табиати билан Хуросондан тортиб, Чин ўлкасига қадар машҳур. Ундаги баландикка чикиб бориш учун хийла тер тўкишга тўғри келади. Тепалиқдан хур-хур шабада эсиб туради. Юқори нуктадан узок-узоклардаги кишлоқлар қафтдек кўзга ташланади.

Шоир Муҳаммад Юсуфнинг «Қани, Боғишамол эсан елларинг, Қирларда кеккайган кирғовуларинг» деган ажойиб сатрлари ҳам ана шу заминга ошuftалик сабаб дунёга келган, эҳтимол. Адирликнинг ўзи бир ён бўлса, унга туташ маскандаги Бобур ва жаҳон маданияти музейининг довруги бир ён. Санъат қошоносида йигирмадан зиёд илмий экспедициялар чоғида қўлга киритилган беш юздан ортиқ асарлар, қимматбаҳо қўлзма ва бошқа ноёб экспонатлар сақланади.

Бирок ачинарлиси, шоҳ ва шоир бобомиз қолдирган бебаҳо бойлик анор донаси каби жумлаи жаҳон бўйлаб сочилиб кетган. Ушбу қадимий меросни ортага қайтариш мушкул бўлишига қарамай, фонд ходимлари бунинг улдасидан чикипти. Очиғи, музейда бобомиз Бобур Мирзо ва у кишининг сулоласи билан боғлиқ ноёб ашёларнинг борлиги кўзни қувватиб, димоғни чоғ этди. Шулардан бири — Бобурнинг Ҳиндистонда ҳукмронлик қилган даврида қовунни кўмсаш ҳолати акс этган расм.

Улкан, ҳашаматли сарой. Ичкаридаги тахтиравонда Бобур Мирзо ўйчан ўтирибди. Пастда вазиру мулозимлари олампахоҳнинг бир оғиз сўзига махтал бўлиб, қўл қовуштириб турибди. Соқинлик хийлағача давом этди. Ниҳоят, подшоҳ узок ота юртидан келган қарвонбошининг киришига изн берди. Қарвонбоши таъзим қилди, Андижоннинг об-ҳавоси, табиати ҳақида сўз қотди. Бобур Мирзо унинг бир-бирдан марокли хижоасини жим тинглади.

Маълум бўлишича, қарвонбоши узок Андижон заминиде пишиб етилган қовунлардан келтирган экан. Қовунни қўлига олган жаҳонгир уни тўйиб-тўйиб хилдади. Кўнгли султ кетиб, отаси Умаршайх Мирзо билан қовун пишиб ётган полизни кезган дамлари соғиниб, эста олди. Ўшанда полиз соҳиби чакқон ҳаракат билан хиди димоқни китиклайдиган қовунни тилиқлаб, бир тилигини ёш мирзога узатган эди. Ўша қовуннинг мазаси хали-хамон оғзида қолган.

Шу-шу унинг кўнгли Андижоннинг суви, замини, оби-тобида етилдиган қовунига султ кетадиган бўлиб қолди. Маросим ниҳоясига етгач, Бобур Мирзо қовунни қўлга олиб, тўйиб-тўйиб йиғлади. Бу соғинч кўз ёшлари эди. Ичида секин мана бу сатрларларни пичирлади: «Анда жоним қолди менинг...»

Санъат қошоносидаги бир расмда ўша муңгли ҳолат рўйирост, ишонарли тарзда тасвирланган. Маҳаллий ва хорижий сайёҳларни улкан саркарда, атоқли давлат арбоби, шавкатли аждодимизнинг чигап, мураккаб ва айна маҳалда ўрнак бўлулук хаёт тарзи қизиқтиради. Жаҳонгир бобомиз жангу жадалларда фойдаланиб келган қилич ва қалқонлар санъат қошоносининг энг қимматли экспонатларидан ҳисобланади.

Шунинг учун бу анжомларнинг хар биттасини қўлга олиб кўрсангиз, гуёки ўша давр муҳитига тушиб қолгандек сезасиз ўзингизни. Бобур Мирзо гўзал ва ҳушманзара гўшаларнинг табиати, хайвонот ва ўсимлик дунёсини узок вақт кузатишни жуда ёқтиргани турфа китоблардан маълум. Ўша кузатувлар натижасида «Бобурнома»дек залворни тош босадиган ажойиб асар дунёга келган. Санъат қошоносидаги тоқчаларга «Бобурнома»нинг дунёнинг ўнлаб тилларга ўғрилиб, чоп этилиб, чироили ва дид билан ишланган нусхалари териб кўйилган. Бу нодир нусхалар хорижта уюштирилган экспедициялар чоғида қўлга киритилган экан.

Хуллас, Бобур ва жаҳон адабиёти музейида бўлсангиз, руҳиятингиз анча енгиллашади. Бир маҳаллар етти иккимга довруги кетган бобомизнинг нурли ва нуроний сиймоси кўз ўнгингизда намоён бўлаверади.

Улғубек ЖУМАЕВ

МУАССИСЛАР:

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Республика кенгаши
Ўзбекистон Қасаба уюшмалари федерацияси Кенгаши;
Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси;
Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи марказий кенгаши;
«Ўзбектелеком» акциядорлик компанияси;
«Ўзбекистон почтаси» акциядорлик жамияти;
«Матбуот тарқатуви» акциядорлик компанияси;
Акциядорлик тижорат «Алоқабанқ»;
«Ойла» илмий-амалий таълимот маркази.

Газета таҳририят компьютерида терилди ва сақланган.

Газетада интернет материалларидан ҳам фойдаланилган.
Газета 2012 йил 20 апрелда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0814-рақам билан рўйхатга олинган.
«Шарқ» нашриёт-маъбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:

Танзила Норбоева, Қаҳроман Қуронбоев, Шавкат Жавлонов, Қудратилла Рафиков, Коммуна Ирисбекова, Дилором Тошмухамедова, Ином Мажидов, Элмира Боситхонова, Мизроб Бўронов, Муродулло Холмухамедов, Муҳаммаджон Қуронов

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, 100000, Амир Темур 1-тор кўчаси, 2-уй.
Тел/факс: 234-83-45. E-mail: info@od-press.uz

Навбатчи — Д. Тиллаев

Саҳифаловчи — Х. Файзуллаев

Буғуртма: г-337 ISSN 2181-6190 Община индекси — 193

Аълал: 2002-руҳза. Нарҳи: келинуб асосида.

Қоғоз бичими А-3, ҳажми 2 босма табоқ.

Офсет усулида босилган.

Чоп этишга топширилди: 19:00

1234 6